

DAGENS FRÅGOR

Afrika mot explosion?

Den lagliga regeringen på Zansibar störtas av en handfull rebeller en månad efter det att det lilla öriket vunnit sin självständighet. Tanganyika — länge bedömt som det stabilaste landet i Afrika — skakas av ett militärmyteri, som allvarligt rubbar Julius Nyereres position som landsfader. Myteritendenser visar sig också i Uganda och måste liksom i Tanganyika slås ner av i hast inkallade brittiska trupper. I Kenya växer spänningen mellan folkgrupperna, framförallt mellan negermajoriteten och den somaliminoritet som begär förening med sina stamfränder i republiken Somalia. Samtidigt erinrar den groteska terrorn i Kiwuprovinserna om att det kongolesiska problemet inte upphört att existera enbart därigenom att det för en tid försvunnit från tidningarnas förstasidor. I skymundan pågår i Kongos grannland Ruanda ett blodigt inbördeskrig mellan olika stammar — omfattningen låter sig inte med säkerhet bedöma, men uppgifter om att 15 000 dödsoffer krävts har förekommit.

Situationen bör onekligen vara en tankeställare för den varmhjärtade och välmenande men verklighetsfrämmande opinion icke minst i vårt land, som envist vägrat att se några andra politiska problem i Afrika än det enda, att snarast möjligt och tydligen utan närmare tanke på konsekvenserna avveckla resterna av den vita kolonialismen.

Ur allmän politisk synpunkt är det naturligt att frågan om det kommunistiska inslaget i den aktuella afrikanska oron tilldrar sig störst intresse. Up-

penbart är, att frågan är felaktigt ställd om man begränsar uppmärksamheten till enbart spörsmålet om det är kommunisterna som är "ansvariga" för upprorsrörelserna. Förklaringen är ingalunda så enkel att revolterna organiserats av kommunistiska agenter. I samtliga de länder som nu står i blickpunkten föreligger, utan kommunistisk hjälp, så många friktionsanledningar och så mycken labilitet, att utbrotten i och för sig ter sig tämligen lättförklarliga. Från den synpunkten kan det ligga något i de kommentarer som understrukit, att man inte bör överdriva kommunismens betydelse i sammanhanget — i stort sett har som känt kommunismen hittills haft överraskande svårt att göra sig gällande i Afrika. Men lika viktig är den andra sidan av saken: att kommunistiska element, inte minst med kinesisk anknytning, tydligen försöker göra det möjliga av situationen. De kristillstånd som sannolikt kan anses ha övervägande interna, afrikanska orsaker, kan därigenom icke desto mindre visa sig bli det tillfälle som den kommunistiska infiltrationen mot Afrika hittills saknat för att få fotfäste på den svarta kontinenten. Att helt koncentrera uppmärksamheten på de interna faktorerna och bortse från kommunismens faktiska, om än sekundära roll i sammanhanget, skulle därför vara en ytterst allvarlig felbedömning.

Av de faktorer som här kallas interna, till skillnad från utifrån opererande subversiva krafter, skall endast två påpekas. Den första är rasproblemen. På Zansibar riktades den afrikanska

folkmassans ursinne mot det arabiska befolkningselementet, i Tanganyika blev soldatmyteriet signalen till plundringar och övergrepp mot den indiska minoriteten. Liknande motsättningar föreligger i en rad andra afrikanska stater — man kan erinra om stammotsättningarna i Kenya eller den indiska minoriteten i Uganda. Afrikas rasproblem består inte, som många tycks föreställa sig, enbart i att befria de svarta. Redan upptornar sig förutsättningar för nya sammanstötningar och övergrepp i de frigjorda staterna som inte lär komma att bli mindre betänkliga än de koloniala orättvisor i det förflutna som ännu praktiskt taget monopoliserar uppmärksamheten.

En annan väsentlig faktor är de krav som framställes av den utbildade inhemska eliten i de nya staterna. Regeringarna befinner sig här i ett fruktansvärt dilemma. Å ena sidan är det — som särskilt Nyerere framhållit — nödvändigt att europeiska experter under en övergångstid stannar kvar för att näringsliv och förvaltning skall kunna hållas i gång — och för att hjälpa till att utbilda inhemska medhjälpare och efterträdare. Å andra sidan kräver den nyutbildade eliten, långt innan den är vare sig kvantitativt eller kvalitativt tillräcklig, att själv omedelbart få överta de vita experternas positioner. De med befodringsförhållandena misslynta afrikanska officerarna utgör ett typiskt oroselement som på vissa håll redan genomdrivit en övergång till faktisk militärdiktatur. Situationen illustrerar på sitt vis också kortsyntheten i ett av de populäraste argumenten mot kolonialmakterna, att de inte sett till att afrikanerna fått tillräcklig utbildning för att styra sina egna länder. Problemet är olyckligtvis mer invecklat än så — det är ju just de grupper som fått utbildningsmöjligheter som i många fall ger upphov till de allvar-

ligaste svårigheterna. Om det över huvud finns någon lösning på dilemmaet är ovisst. En grotesk illustration till problemet erbjuder onekligen terrorn i Kongo. — En hel provins nästan värnlöst utlämnad åt fanatiska mördarband under ledning av — Lumumbas undervisningsminister!

Situationen i Finland

Ahti Karjalainens rekonstruerade kabinett blev inte långlivat. Redan upptakten bådade illa. Huvuddelen av den två månader långa regeringskrisen i början av hösten hade absorberats av statsministerns försök att finna ersättning för de tre socialistiska statsråden. När dessa försök slutligen uppgavs, hade regeringsrekonstrueraren inte lika mycket tålamod över för de borgerliga grupperna, som tillsammans med hans eget agrarparti hade utgjort regeringens parlamentariska underlag.

Kompletteringen med två agrarer och en agrarförbundet närstående expert på utrikeshandel väckte inte protester. Däremot uppstod redan nu ett kristillbud, när Svenska folkpartiet förklarade sig berett att acceptera rekonstruktionen men samtidigt förutsatte en överenskommelse mellan de samverkande partierna om det finansiella balanserings- och saneringsprogram, som måste bli regeringens mest maktpåliggande uppgift. Detta, att svaret förutsatte förhandlingar om regeringens program, ville statsminister Karjalainen inte höra talas om. Han meddelade att han följande dag skulle återlämna sitt uppdrag till presidenten. Inom den svenska riksdagsgruppen väckte denna reaktion häpnad. Avsikten hade inte varit att undergräva regeringens rekonstruktion. Man utgick blott från att det tidigare regeringsprogrammet från våren 1962 inte mera kunde anses ha giltighet, eftersom dess finanspolitiska kärnpunkt hade varit att kassaläget borde stabili-

seras och budgeterna balanseras utan förhöjningar av priser och avgifter. Sedan dess hade en hård verklighet drivit regeringen att i stort sett oavbrutet höja skatter och avgifter. Inför statsministerns häftiga reaktion föll dock gruppen till föga och accepterade de förklaringar rörande den förestående ekonomiska politiken, som han underhand meddelade. Regeringen hade rekonstruerats den 1 november.

Det visade sig snart, att de finansiella problemen var allt annat än utredda. Regeringen hade redan under sommaren utarbetat en serie lagförslag, som skulle möjliggöra utgiftsnedskärningar. Under hösten smulades detta sparsamhetsprogram sönder i riksdagen. Det hämnade sig nu, att varken statsministern eller finansministern hade någon parlamentarisk erfarenhet och att de inte fäste mycket avseende vid opinionerna inom riksdagen och möjligheterna att sköta dem.

Utgiftsnedskärningar är inte lätta att genomföra i Finland, där i runt tal 80 procent av statsutgifterna är bundna genom lagstiftning och en betydande del av återstoden är anslagen för ändamål som inte med omedelbar verkan kan berövas sina anslag. De föreslagna nedskärningarna mötte i en del fall ett så starkt motstånd även inom regeringsgrupperna, att regeringen för att rädda ansiktet måste återkalla dem. Andra propositioner fick sin effekt omintetgjord genom den rätt en tredjedel av riksdagen har att lägga ett lagförslag vilande över nyval. Den socialistiska oppositionen — i övrigt starkt oenig — enades på linjen att inte bereda regeringen lättnader, som drabbade någon för vänstern åtkomlig väljargrupp.

I november framgick det därför att för regeringen blott återstod ett alternativ för att rädda statskassans betalningsförmåga: att mycket kraftigt och

snabbt höja statens inkomster. En skattelag kan nämligen — utan möjlighet att lägga den vilande — antas med enkel majoritet, om den blott gäller ett år. Det beräknade underskottet steg, medan olika utvägar prövades, oavbrutet. Inom regeringens krets framträdde rätt divergerande uppfattningar om hur de nya pålagorna borde fördelas. Den 28 november förelade statsministern regeringspartiernas riksdagsgrupper en finansieringsplan som finansministern, en konservativ företagsledare, hade vägrat att omfatta. Ett beräknat underskott om 182 miljoner mark skulle nästan helt täckas genom en extraskatt lagd på bolag och fysiska personer. De övriga grupperna utom hans egen var dock ovilliga.

Statsministern fick därför utarbeta en ny upplaga av sin plan, som blev färdig den 11 december. Då beräknades underskottet till 215 miljoner. Extraskatten, som nu föreslogs få halvt lånemässig karaktär genom att den skulle få avdras vid skattebetalningar åren 1967 och 1968, beräknades nu ge 160 miljoner, vartill kom ett antal mindre inkomstökningar och en föreslagen subventionsminskning om 10 miljoner. Finansministern inlämnade som protest sin avskedsansökan.

Detta förslag krävde statsministern att regeringspartierna utan förändringar borde acceptera och förbinda sig att med förenade krafter genomdriva i riksdagen. Inom finländskt parlamentariskt liv är man van vid att de skiftande mångpartiregeringarna i viktiga frågor förhandlar med riksdagsgrupperna, vilket statsministern nu vägrade göra. Hans eget parti, vars väljare rätt litet berördes av de föreslagna pålagorna, accepterade förslaget, men alla de övriga krävde förhandlingar. Statsministern deklarerade att han om tre dagar skulle inlämna regeringens avskedsansökan. Inför detta hot böjde sig det konservativa

samlingspartiet, men de två mindre partierna förklarade, att de accepterade planens huvudlinjer, men att en del detaljer måste diskuteras.

Statsminister Karjalainen inlämnade då den 17 december omedelbart regeringens avskedsansökan. President Kekkonen uppmanade de två folkpartierna att bilda regeringen — ett föga övertygande försök att stämpla dem som parlamentariskt ansvariga för regeringens fall. Förslaget avvisades omedelbart med motiveringen att en minoritetsregering inte kunde lösa stundens problem. Presidenten utnämnde därpå redan följande dag en ren ämbetsmänexpeditionsminister, sammansatt av kanslicheferna eller andra högre ämbetsmän från de olika departementens arbetsområden. En sådan lösning är inte något nytt i finländsk parlamentarism. Nytt är emellertid att presidenten förklarade att någon riksdagsupplösning — varom han ensam äger besluta — inte skulle komma att ske.

Expeditionsregeringen regerar alltså nu för obestämd tid och kämpar nu i sin tur med stabiliseringsprogrammet, som i dess utformning bygger på en senare avdragsgill extraskatt, som enligt en progressiv skala läggs på den redan progressivt utmäta källskatten för det löpande året.

Sällan har en nyutnämnd regering i Finland ställts inför en så vanskelig finanssituation. Skall den kunna lösa sin uppgift, synes detta blott kunna bero på att ingen vill övertaga den.

Socialdemokraterna och kärnvapenfrågan

Varje gång kravet på forskning för en svensk framställning av defensiva kärnvapen framförts, har det avvisats av regeringen. Den officiella motiveeringen för ett avslag på alla framställningar om forskning på det atomvapentekniska området har varit att vi

ännu inte kommit till den tidpunkt då ett beslut är nödvändigt. Ännu ett tag kan ställningstagandet framskjutas utan att vår handlingsfrihet i atomvapenfrågan kommer i fara.

Alla vet emellertid att i verkligheten är skälet ett annat och för den socialdemokratiska partiledningen nog så tungt vägande. Det socialdemokratiska partiet är splittrat och ju längre frågan kan ligga på is och ett ställningstagande förhindras desto bättre är det för sinnesfriden inom partiet. Tillsvidare har det skjutits på till partikongressen som inträffar i sommar.

Atomvapenfrågan har alltsedan förberedelserna för 1958 års försvarsplanering varit en av de frågor som förmått sätta in sprängkilar i den socialdemokratiska partisolidariteten. Å ena sidan har det funnits en betydande opinion främst inom kvinnoförbundet som med starkt känsloladdade argument gått till storms mot varje tanke på en svensk atombeväpning — vapnen må sedan vara hur defensiva och fredsbevarande som helst. Å andra sidan har det inte saknats företrädare för en mera realistisk bedömning.

Vad man nu kan räkna med är att den försvarssinnade gruppen kommer att inrikta sig på att frågan hålles öppen och att möjlighet till en förberedande forskning medges, medan atomvapenmotståndarna kommer att kräva ett definitivt nej för att därmed klippa av handlingsfriheten för framtiden. Inga Thorsson, numera förvisad utomlands, kommer säkert att själv anföra sina trupper — om inte annat kommer hennes ande att sväva över kongressen.

Men frågan är om det inte inför kongressen finns ytterligare en medspelare att räkna med. Det skulle i så fall vara den nyvalde kommunistchefen Hermansson. Denne har inte bara inbjudit socialdemokraterna till en gemensam kamp mot storfinansens

utan också gjort ett kraftigt utspel i försvarsfrågan. I sak är det de gamla kommunistiska förslagen om en ensidig svensk nedrustning, men han har skickligt hakat på och sökt göra good will av Undén- och Kekkonenplanerna. Vill inte socialdemokratin nu äntligen tillsammans med oss gå före i kampen mot kärnvapenkrigets fasor och för en fredlig utveckling? Så låter locktonerna.

Det vore beklämmande om det numerärt lilla diktaturpartiet skulle ha framgång i försöken att understödja de pacifistiska strömningarna på den socialdemokratiska partikongressen och försvaga de krafter som i atomvapenfrågan verkat för en realistisk bedömning. Tyvärr kan man inte helt bortse från den risken.

Det har redan spekulerats i pressen i vad mån de 31 socialdemokratiska riksdagsmännens "frondering" i försvarsfrågan är resultatet av en partitaktisk bedömning eller om den bara är av den sortens omdömeslösa tilltag som brukar förekomma i tider av relativ spänning. Oavsett hur det förhåller sig är det uppenbart att atomvapenfrågan för socialdemokratin är farligare ur partitaktisk synpunkt än försvarsfrågan som helhet. Erfarenheter från Danmark och Norge visar, att kommunistpartier som lyckats omkostymera sig till inhemska socialistiska riktningar vunnit framgångar inom socialdemokratins ramar genom att utnyttja kärnvapenfrågan som tillhygge.

Säkert är det också dessa förebilder som den svenske kommunistchefen har i tankarna. Medveten om att hans egna förutsättningar är större än företrädarens räknar han med att vinna proselyter hos de clartéintellektuella grupperna för vilka kärnvapenfrågan i många fall är den enda allt över-skuggande politiska frågan. Kommunistpartiet under Hermanssons led-

ning skulle därmed kunna ta vara på de grupper som Framstegsunionen i brist på ledare inte förmådde samla.

Detta är de socialdemokratiska partitaktikerna inte omedvetna om. Men frågan kan för den försvarssinnade delen av socialdemokratin inte bara vara en taktisk fråga. Den är också ett moraliskt problem.

Redan det att ställningstagandet i atomvapenfrågan förhalats så länge på grund av den interna partisplittningen är allvarligt. Betydligt värre vore det om kommunisterna skulle tillåtas få ett avgörande inflytande i en för vårt land livsviktig försvarsfråga.

Bostadspolitik 1964

Med det otal utredningar, som tillsatts på det bostadspolitiska området under de senaste åren, och som nu praktiskt taget fullständigt täcker hela detta politiska fält, var några större nyheter knappast att vänta, vare sig i statsverkspropositionen eller från oppositionen. De flesta hade nog väntat sig att den fortsatta avvecklingen av de generella subventionerna skulle få anstå ytterligare något år. I detta avseende blev dock propositionen delvis en positiv överraskning. Inrikesministern fortsätter nämligen att avveckla räntebidragen helt och hållet för hus som byggts under perioden 1952—1956. För de hus som påbörjats efter 1 januari 1958 och färdigställda före utgången av 1960 höjs dessutom den s. k. basräntan från 3 1/2 till 4 procent.

För dem som hoppats på en successiv normalisering av bostadsmarknaden via bland annat minskade subventioner presenterar regeringen emellertid en chockartad nyhet. Man föreslår dessutom att subventionerna skall öka för de senast byggda husen. För dessa vill regeringen sänka basräntan från 3 1/2 till 3 procent. Och man nöjer sig inte med att låta den lägre basräntan gälla för hus som färdigställs i fram-

tiden utan låter subventionshöjningen omfatta också de hus som blivit färdiga under 1962 och 1963.

Subventionshöjningen är olycklig på flera sätt. Att vidta en sådan åtgärd under en period, när alla partier syntes överens om att de generella subventionerna snarast helt bör avvecklas, skapar givetvis förhoppningar hos människorna, vare sig de är i behov av stöd eller ej, om att även i framtiden slippa betala hela hyran ur den egna plånboken. Sådana förhoppningar gör givetvis den framtida avvecklingen politiskt svårare att genomföra. Härtill kommer att ju större subventionen är, desto kännbarare blir den slutliga avvecklingen, vilket gör det vanskeligare att finna politisk resonans för den. Allvarligt för den som strävar mot en fri marknad även för bostäder är emellertid även det nya hyressplittningsmoment som införs. Kostnadsutvecklingen har nämligen inte varit så snabb under 1960-talet att den helt motverkar den för de senast byggda husen snabbt sjunkande räntebelastning, som regeringen nu introducerat. Hyran blir sålunda i fortsättningen högre i de hus som byggts 1960 än i såväl 1961 som 1962 års produktion, vilket ju är klart orimligt, särskilt som regeringen motiverat åtgärden just med att man velat skapa paritet mellan hyror i dessa hus. Man har helt enkelt tagit i för mycket för att nå det uppställda syftet.

I bostadspolitiskt avseende innehåller statsverkspropositionen egentligen endast en ytterligare sak av intresse och det är de föreslagna ramarna för bostadsbyggandet. Liksom för 1963 föreslår regeringen att ramen för såväl 1964 som 1965 bör motsvara ett påbörjande av 85.000 lägenheter. Detta måste betraktas som ett indirekt erkännande av att det omskrutna påbörjandet under 1962 med över 90.000 lägenheter var för stort.

Även oppositionens motioner är givetvis influerade av att praktiskt taget hela det bostadspolitiska fältet ligger under utredning. Helt har man dock inte låtit tysta sig av regeringens försök att avföra det obehagliga bostadspolitiska fiaskot från den politiska debatten inför valet.

Åtskilliga av oppositionens krav är gemensamma. Alla tre partierna hävdar sålunda att den statliga långivningen bör ersättas med ett kreditgarantisystem. Likaså är de ense om att småhusens andel av produktionen måste ökas väsentligt. Som familjebostäder anser alla tre partierna att småhusen är överlägsna flerfamiljshusen. Man kräver en rad åtgärder för att göra småhusbyggandet mindre avskräckande för kommunerna och för att underlätta för människorna att skaffa småhus genom att minska de höga initialkostnaderna och den höga kontantsatsen. Helt överens är man också om att ökad uppmärksamhet måste ägnas miljögestaltningen av våra nya bostadsområden.

En enig opposition möter regeringens förslag om subventionshöjning. Däremot går partierna olika långt, när det gäller avveckling utöver vad regeringen föreslagit. Högerpartiet är radikalast och föreslår fullständig avveckling av alla femtiotalshus, en basränta på 4 1/2 procent för 1960 års hus och 4 för alla nyare hus.

En nyhet bland oppositionens många förslag är Centerpartiets och Folkpartiets höjning av det förhöjda familjebostadsbidraget. Förra årets höjning av inkomstgränserna för familjebostadsbidragen medförde bidragshöjning för samtliga kategorier utom för dem som tidigare hade förhöjt bidrag. Detta vill man nu justera genom att införa en fjärde bidragskategori omfattande just dessa inkomstgrupper. För den nya kategorin föreslås att bidraget ökas med 150 kronor per barn

utöver vad som nu gäller. Hårtill vill man även höja bidraget för övriga inkomstgrupper med förhöjt bidrag med 50 kronor per barn. Höjningarna avser även att kompensera de lägsta inkomstgrupperna för den hyreshöjning som blir resultatet av den föreslagna avvecklingen av de generella subventionerna.

Ett kristligt parti?

Lewi Pethrus har i Dagen väckt förslag om att bilda ett kristligt parti. Tanken är inte ny. Den dyker upp i den allmänna debatten med jämna mellanrum. Att så sker måste utgöra något av ett memento för i första hand de borgerliga partierna men i någon mån även för socialdemokraterna. Inom breda skikt av svenska folket råder ett missnöje över den alltmera materialistiska inriktning som har kommit att präglade svensk politik. I de höga ropan på ökad produktion och effektivitet löper de humanistiska strävandena risk att drunkna. Allt fler människor vantrivs med en tillvaro som visserligen kan bjuda på ett materiellt välstånd men som inte i tillräcklig utsträckning ger utrymme för människornas personlighetsutveckling. Vad hjälper det, om du vinner hela världen men förlorar din själ!

Till detta kommer tecken på en tilltagande moralisk förslappning i samhället i form av ökande ungdomsbrottslighet, där de rena våldsbrotten spelar en allt större roll, disciplinlöshet i skolorna, ett på sina håll öppet demonstrerat förakt för kristna värderingar etc. I kulturradikala kretsar går man till storms mot uppfattningar, som utgör grundvalen för vårt folk liksom för västerlandet i övrigt. Ideal som man vill uppnå är det "normlösa" samhället, där en illusorisk valfrihet skall bjudas alla och envar, även dem som inte orkar med att ta emot den. Fördomarna skall rensas bort.

Det finns alltid skäl att reagera mot denna barbariska åskådning, och erinra om vad den kanske störste bland konservatismens tänkare, Edmund Burke, skrev 1790: "I stället för att kasta bort alla våra gamla fördomar omhulda vi dem i högst betydande grad, och — för att hopa än mera skam över oss själva — omhulda vi dem *emedan* de äro fördomar. Ju längre livslängd de haft, ju mera allmän spridning de haft, dess mera hålla vi av dem. Vi äro rädda för att låta människorna föra sina handel ochandel på sitt eget kapital av förnuft, ty vi misstänka, att denna fond är begränsad hos varje individ och att de enskilda skulle göra mera rätt i att draga nytta av de fonder, det allmänna kapital som nationerna och tidsåldrarna hopat. Många av våra filosofer använda sin skarpsinnighet inte på att tillintetgöra de allmänna fördomarna utan i stället på att upptäcka den dolda och dominerande visdomen i dem. Om de finna vad de söka — och de gå sällan bet på uppgiften — mena de, att det är klokare att upprätthålla fördomen med vad den rymmer av visdom än att kasta bort fördomens hölje och inte lämna något annat kvar än det nakna förnuftsskålet. Ty fördomen med vad den rymmer av förnuft och skäl, har en motiverande kraft som kan förmå förnuftet till handling och har därjämte en känslaccent, som kan göra den bestående. Den förutfattade meningen visar sin användbarhet vid plötsliga och oförutsedda händelser; den leder redan från början in själen i en bana mot visdom och dygd och den lämnar inte människan i sticket, tvekan i avgörande ögonblick, i tvivel, förbryllad och obestämd. Den förutfattade meningen gör klokheden till en vana och inte till en följd av handlingar utan inbördes sammanhang. Genom riktiga och väl-

görande fördomar b människans plikt ett stycke av hennes natur.”

Vad Burke skrev under franska revolutionen torde i hög grad äga sin tillämpning på förhållandena i dagens samhälle. Det blir alltmera uppenbart, att det är nödvändigt att möta den kulturradikala offensiven med en motoffensiv. Namninsamlingen för bibehållande av kristendomsundervisningen blev en stor framgång. Men detta får bara vara en början.

Frågan är då i vad mån bildandet av ett nytt kristligt parti skulle få en positiv eller negativ effekt för de strävanden man vill främja. På kort sikt skulle en sådan partibildning helt säkert entusiasmera åtskilliga kristna till ökade politiska insatser. Och vore det på det sättet, att ett nytt parti omedelbart skulle slå ut de tre borgerliga partierna och etablera en kraftfull opposition gentemot socialismen, borde ingen egentlig tvekan råda. På goda grunder kan man emellertid förutspå att detta tyvärr inte skulle bli fallet. Tvärtom talar mycket för att situationen skulle bli densamma i vårt land som i Norge. I stället för tre oppositionspartier skulle vi få fyra. Splittningen skulle ha gått ännu längre.

Vidare skulle de kristna strävandena löpa risk att förlora i betydelse. Religionsfrågorna skulle bli inte bara politiska angelägenheter utan dessutom angelägenheter för i första rummet ett särskilt parti. De borgerliga partiernas positiva inställning i dag skulle kunna förbytas i likgiltighet och på sina håll i sämsta fall i ren negativism. Den kristna gruppen i riksdagen är i dag med sitt nittiototal anhängare i samtliga partier utom kommunisterna en viktig politisk faktor. En enhetlig kristlig partibildning skulle sannolikt långt ifrån kunna ersätta denna.

I dessa sammanhang brukar stundom jämförelser göras med de kristligt-

demokratiska partierna på kontinenten. Sådana jämförelser blir dock missvisande. De kristligt-demokratiska partierna i Europa organiserades i det vacuum som uppstod efter krigsslutet. Någon politisk tradition att knyta an till fanns av naturliga skäl inte i dessa länder, där våldsamma omvälvningar ägt rum och de totalitära regimerna just kastats över ända. Socialdemokratien hade visserligen överlevt katastroferna, men samtidigt hade den socialdemokratiska åskådningen på ett ödesdigert sätt kommit att förknippas med mellankrigstidens misslyckanden. Förhoppningarna knöts i stället till något nytt, till de partier som uppstod med demokratien och bekännelsen till de kristna värderingarna som en gemensam grund.

I Norden däremot existerade icke samma förutsättningar. Det gamla partisystemet förblev intakt. Det enda konfessionella parti som finns i hela Norden är kristelig folkeparti i Norge och det uppstod 1933 genom en lokal utbrytning ur venstre, närmast på grund av den kulturpolitik som detta parti förde. En jämförelse mellan den frisinnade och den liberala fraktionen i folkpartiet torde ligga närmast till hands.

Vare sig man vill beklaga det eller inte kan alltså konstateras att några förutsättningar för att bilda ett särskilt kristligt parti knappast existerar i Sverige, i vart fall inte om man samtidigt uppställer kravet att ett sådant parti skall få någon nämnvärd politisk betydelse och inte blott utgöra en demonstration. Desto större anledning finns det emellertid att samla alla goda krafter för att genom ett målmedvetet och intensivt arbete främst inom de borgerliga partiernas ram, att verka för en större mänsklighet i politiken och för att åter fast förankra de kristna och humanitära idéer, som utgör den yttersta grundvalen för vårt samhälle.